

SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA

ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

TEISINIO REGULIAVIMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2014 m. vasario 17 d. Nr. 2

Teisinio reguliavimo, kurio stebėseną atlikta, sritis (visuomeniniai santykiai, kuriems skirtas teisinis reguliavimas, kurio stebėseną atlikta):

Paslaugų, teikiamų pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymą (toliau vadinama – Įstatymas), įtaka valstybės finansams (Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetui ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui) bei socialinei aplinkai.

Teisės aktai, nustatantys teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta:

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 218 „Dėl žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, kurias paslaugų gavėjas turi teisę gauti, o paslaugų teikėjas turi teisę teikti pagal paslaugų kvitą, sąrašo patvirtinimo“.

Nustatant teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta, planuoti tikslai ir padariniai:

Lietuvos Respublikos Seime priimant Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymo projektą (Nr. XIP-4735), jo aiškinamajame rašte buvo nurodytas Įstatymo tikslas, uždaviniai ir teigiami padariniai:

Įstatymo projekto tikslas: sukurti naują institutą – atlygintinų žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų pagal paslaugų kvitą teikimą.

Įstatymo projekto uždaviniai:

1. sudaryti galimybę paslaugų teikėjams teikti vienkartinės žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą;
2. sumažinti nelegalaus darbo apimtį ir neapskaitomo darbo užmokesčio atvejus žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuje;
3. didinti bedarbių užimtumą;
4. sudaryti sąlygas paslaugų teikėjams savo pastangomis didinti gaunamų pajamų dydį užtikrinant, kad nebūtų prarasta teisė į piniginę socialinę paramą.

Įstatymo projekto aiškinamajame rašte numatyti teigiami padariniai:

1. sudaryti galimybes supaprastinta tvarka reglamentuoti ir įforminti trumpalaikių paslaugų teikimą specifinėse ūkio srityse;
2. mažinti nelegalaus darbo mastus.

Faktiniai teisinio reguliavimo padariniai ir jų įvertinimas (teisinio reguliavimo sukelti teigiami ir neigiami padariniai (atsižvelgiant į asmenų pateiktus pasiūlymus dėl teisinio reguliavimo), faktinių padarinių atitiktis nustatant teisinį reguliavimą planuotiems tikslams ir padariniams, jeigu kilo neigiamų padarinių – būdai, kaip juos pašalinti, ir kita):

Atliekant žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, suteiktų pagal paslaugų kvitą, 2013 metų II, III ir IV ketvirčių stebėseną, buvo vertinama:

1. Naujo teisinio reguliavimo įtaka nelegalaus darbo apimčių pokyčiams.

Nustatyta, kad:

✓ Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniuose skyriuose už laikotarpį nuo 2013 m. balandžio 1 d. iki 2013 m. gruodžio 31 d. buvo parduotos 3015 žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitų knygelė;

✓ 3946 draudėjai gavo žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas, teikiamas pagal paslaugų kvitą (per laikotarpį nuo 2013 m. balandžio 1 d. iki 2013 m. gruodžio 31 d.). Iš jų draudėjai juridiniai asmenys – 1432, draudėjai fiziniai asmenys – 2514;

✓ 22905 asmenys teikė žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą (asmenys, teikę žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas bent vieną dieną).

Tikėtina, kad, jeigu nebūtų šio teisinio reguliavimo, dalis iš 22905 asmenų paslaugas būtų teikę nelegaliai, o dalis iš 3946 draudėjų (juridiniai ir fiziniai asmenys) tokius asmenis būtų samdę nelegaliai bei už juos nemokėję net privalomojo sveikatos draudimo įmokų.

2. Ar yra surenkamos į Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą privalomojo sveikatos draudimo įmokos nuo apdraustiems asmenims priskaičiuoto atlygio už suteiktas paslaugas sumos.

Į Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą buvo pervesta 841 tūkst. litų privalomojo sveikatos draudimo įmokų už fizinius asmenis, kurie teikė paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą.

3. Ar nėra akivaizdžiai padidėjusio apdraustų asmenų, dirbusių pas tą patį draudėją ir perėjusių dirbti (teikti paslaugas) pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą pas tą patį draudėją, skaičiaus.

66 asmenys dirbo pas tą patį draudėją kaip darbuotojai (dirbantys pagal darbo sutartį) ir kaip žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikėjai.

414 asmenų dirbo pagal darbo sutartį pas tą patį draudėją, iki pradėjo teikti paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą. Pastebėtina, kad šie asmenys tą mėnesį, kai buvo atleisti, pradėjo dirbti pagal paslaugų kvitą. Galima teigti, kad atleidžiant šiuos darbuotojus (414 asmenų) ir juos pasamdžius dirbti pagal paslaugų kvitą buvo siekiama nemokėti valstybinio socialinio draudimo įmokų, kuriuos draudėjas privalo mokėti, kai asmenys dirba pagal darbo sutartį.

Šie asmenys sudaro apie 1,8 proc. asmenų $[(414 : 22905) \times 100]$, teikusių paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą. Teisinio reguliavimo stebėsenos pažymyje, pateiktoje Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2013 m. spalio 11 d., įvertinus 2013 m. II ketvirčio rezultatus, buvo 80 asmenų, kurie dirbo pas tą patį draudėją, iki pradėjo teikti paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės kvitus. Jie sudarė 1,1 proc. asmenų $[(80 : 7485) \times 100]$, teikusių paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą.

Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Valstybinė darbo inspekcija) pateikė informaciją apie 2013 m. liepos–rugsėjo mėnesiais atliktus patikrinimus žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuje. Pagal Valstybinės darbo inspekcijos pateiktą informaciją, pažeidimų, už kuriuos būtų surašyti administracinių teisės pažeidimų protokolai, nenustatyta. Nelegaliai dirbančių asmenų nenustatyta. Nustatyta nereikšmingų pažeidimų, dėl kurių asmenims pateiktos rekomendacijos šalinti klaidas ir neatitikimus.

Valstybinės darbo inspekcijos 2013 m. rugsėjo–lapkričio mėnesiais vykdytos nelegalaus darbo prevencinės akcijos metu buvo nustatyta, kad 6 asmenys vienoje bendrovėje veiklą vykdė pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo kvitą ir gavo nedarbo socialinio draudimo išmoką. Valstybinė darbo inspekcija nenustatė teisinio reguliavimo pažeidimo, tačiau atkreipė dėmesį, kad reikalinga tolesnė šio sektoriaus stebėseną, atsižvelgiant į tai, kad Valstybinė darbo inspekcija 2014 metais toliau vykdys šio ekonominio sektoriaus planinius patikrinimus.

Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, asmenų, kurie buvo apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu pagal Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme nurodytas kategorijas ir tuo pačiu metu buvo drausti kaip asmenys, teikę žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą, 2013 m. liepos mėn. duomenimis, buvo 3935,

2013 m. rugpjūčio mėn. duomenimis – 3670, 2013 m. rugsėjo mėn. duomenimis – 4305, 2013 m. spalio mėn. duomenimis – 4268, 2013 m. lapkričio mėn. duomenimis – 1698, 2013 m. gruodžio mėn. duomenimis – 823. Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos pateikė duomenis apie asmenis, kuriems jau galioja sveikatos draudimas pagal Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 8 straipsnio nuostatas. Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą, 2013 m. liepos mėn. duomenimis, teikė 947 bedarbiai, 2013 m. rugpjūčio mėn. duomenimis – 150 bedarbių, 2013 m. rugsėjo mėn. duomenimis – 1657 bedarbiai, 2013 m. spalio mėn. duomenimis – 1595 bedarbiai, 2013 m. lapkričio mėn. duomenimis – 652 bedarbiai, 2013 m. gruodžio mėn. duomenimis – 343 bedarbiai. Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, asmenų, apdraustų privalomuoju sveikatos draudimu tik dirbančių pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą apdraustųjų grupėje, 2013 m. balandžio mėn. duomenimis, buvo 661, 2013 m. gegužės mėn. duomenimis – 1813, 2013 m. birželio mėn. duomenimis – 1446, 2013 m. liepos mėn. duomenimis – 1413, 2013 m. rugpjūčio mėn. duomenimis – 1543, 2013 m. rugsėjo mėn. duomenimis – 1882, 2013 m. spalio mėn. duomenimis – 1800, 2013 m. lapkričio mėn. duomenimis – 713, 2013 m. gruodžio mėn. duomenimis – 269.

Skiriant piniginę socialinę paramą, į bendrai gyvenančių asmenų gaunamas pajamas įskaitoma pajamų dalis, gauta teikiant žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, jei šių paslaugų teikimą nustato Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymas, ir viršijanti 6000 litų per einamuosius kalendorinius metus. Valstybinė mokesčių inspekcija kol kas visos informacijos apie asmenis, kurių pajamos, teikiant paslaugas pagal žemės ūkio paslaugų kvitą, per mokestinį laikotarpį viršijo 6000 Lt, neturi (informaciją turės 2014-05-02).

Asmenys, teikiantys paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, nėra draudžiami pensijų socialiniu draudimu, todėl suėjus pensiniam amžiui, nors ir bus dirbę (teikę paslaugas), jų darbo (paslaugų teikimo) laikotarpis nebus įskaičiuojamas į valstybinio socialinio draudimo stažą. Tokiu būdu dalis asmenų praras teisę gauti didesnę pensiją. Registruoto ilgalaikio nedarbo paslaugų teikimas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą nemažina – asmuo išlaiko bedarbio statusą, tačiau paslaugų teikimas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą turi teigiamos įtakos formuojant ir palaikant asmenų darbo įgūdžius. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos duomenimis, nuo 2013 m. balandžio 1 d. iki 2013 m. gruodžio 31 d. buvo 838 asmenys, kurie teikė paslaugas pagal paslaugų kvitus, o paskui pradėjo dirbti pas tą patį draudėją (darbdavį) pagal darbo sutartį.

Teisinio reguliavimo reikalingumo, pakankamumo ir efektyvumo įvertinimas:

Įstatymu ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 218 „Dėl žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, kurias paslaugų gavėjas turi teisę gauti, o paslaugų teikėjas turi teisę teikti pagal paslaugų kvitą, sąrašo patvirtinimo“ buvo sudaryta galimybė sezonines ir aukštos kvalifikacijos nereikalaujančias žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas teikti pagal paslaugų kvitą. Konstatuotina, kad sumažėjo administracinė našta ūkininkams ir kitiems žemės ūkio veiklos subjektams, nes jie nesudarinėja trumpalaikių darbo sutarčių ir neteikia Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniams skyriams nustatytos formos pranešimų apie asmens įdarbinimą ir atleidimą. Teritorinėse darbo biržose bedarbiais užsiregistravę asmenys, pradėję teikti minėtame sąraše nurodytas paslaugas, nepraranda bedarbio statuso ir gaunamos piniginės socialinės paramos (socialinės pašalpos ir būsto šildymo, karšto ir geriamojo vandens išlaidų kompensacijų), todėl yra suinteresuoti patys užsidirbti pajamų. Paslaugos teikėjai yra draudžiami privalomuoju sveikatos draudimu.

Konstatuotina, kad Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymu numatyti tikslai buvo pasiekti.

Siūlome tikslinti sąrašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 218 „Dėl Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, kurias paslaugų gavėjas turi teisę gauti, o paslaugų teikėjas turi teisę teikti pagal paslaugų kvitą, sąrašo patvirtinimo“, išskiriant iš šio

sąrašo paslaugas, kurias galėtų teikti nepilnamečiai asmenys (iki 14 metų amžiaus ir nuo 14 iki 18 metų amžiaus).

Lietuvos Respublikos valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, nepilnamečių vaikų (iki 18 metų amžiaus) ir moksleivių (nuo 18 iki 19 metų amžiaus), teikusių žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą, 2013 m. gegužės mėn. duomenimis, buvo 295, 2013 m. birželio mėn. duomenimis – 1248, 2013 m. liepos mėn. duomenimis – 926, 2013 m. rugpjūčio mėn. duomenimis – 658, 2013 m. rugsėjo mėn. duomenimis – 214, 2013 m. spalio mėn. duomenimis – 248, 2013 m. lapkričio mėn. duomenimis – 78, 2013 m. gruodžio mėn. duomenimis – 40.

Atkreiptinas dėmesys, kad asmenys, teikiantys paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, nėra draudžiami ne tik pensijų socialiniu draudimu, bet ir kitomis valstybinio socialinio draudimo rūšimis (ligos, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės), nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu), todėl įvykus draudžiamajam įvykiui jie negaus jokių draustiems šiomis draudimo rūšimis asmenims mokamų išmokų, taip pat suėjus pensiniam amžiui, nors asmenys ir bus dirbę (teikę paslaugas), jų darbo (paslaugų teikimo) laikotarpis nebus įskaičiuojamas į valstybinio socialinio draudimo stažą.

Išvada dėl reikalingumo keisti teisinį reguliavimą ar jo atsisakyti:

Nekeisti teisinio reguliavimo. Teisingumo ministerijai pateikti teisinio reguliavimo stebėsenos pažymą dėl Įstatymo įgyvendinimo už 2014 metus iki 2015 m. kovo 1 d.

Socialinės apsaugos ir darbo viceministras

Laisvūnas Bartkevičius

Žemės ūkio viceministras

Rytis Šatkauskas